

แนะนำหนังสือ

The Handbook of Emotional Intelligence

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิลาศลักษณ์ ชวัลลวดี¹

หนังสือ The Handbook of Emotional Intelligence: Theory, Development, Assessment, and Application at Home, School, and in the Workplace เป็นหนังสือที่รวบรวมข้อเขียนของนักวิชาการหลายท่าน โดยมี Reuven Bar-On และ James D. A. Parker เป็นบรรณาธิการ พิมพ์ในปี 2000 โดยสำนักพิมพ์ Jossey - Bass

“Emotional Intelligence” หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็น “ความฉลาดทางอารมณ์” มีคำแปลอีกหลายคำที่ใช้กันคือ ปรีชาเชิงอารมณ์ เขาวินิจฉัยอารมณ์ วุฒิภาวะทางอารมณ์ และอื่น ๆ Emotional Intelligence ในบทความนี้จะเรียกอย่างย่อว่า EI แม้คำว่า EI จะถูกเสนอครั้งแรกในบทความของ Peter Salovey และ John Mayer ที่ชื่อ “Emotional intelligence” ในวารสาร Imagination, Cognition, and Personality ปี 1990 แต่แนวคิดทำนองนี้ E. L. Thorndike ได้นำเสนอมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920 โดยใช้คำว่าสติปัญญาทางสังคม (Social Intelligence) EI มาเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในปี 1995 เมื่อ Daniel Goleman เขียนหนังสือ Emotional Intelligence เป็นพ็อกเก็ตบุ๊ก และเป็นที่น่าสนใจกันอย่างกว้างทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาเอง และประเทศอื่น ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ประกอบกับในเวลาไล่เลี่ยกันที่นิตยสาร Time และนิตยสาร USA Today Week ให้ความสำคัญแก่ Emotional Intelligence Quotient และใช้คำว่า EQ ที่ปกนิตยสารและในบทความ ซึ่งทำให้ EQ แพร่หลายและเป็นที่สนใจของทั้งนักวิชาการและบุคคลทั่วไป

หลังจากที่ EI ถูกนำเสนอและได้รับความสนใจก็มีนักวิชาการหลายท่านศึกษา EI ในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในความพยายามที่จะให้ความหมายและวิธีการวัดที่ชัดเจนในมุมมองของตน ทั้งในการศึกษา EI กับความเกี่ยวข้องกับตัวแปรหรือคุณลักษณะอื่น ๆ ทั้งในแง่ของการส่งเสริมด้วยโปรแกรมต่าง ๆ

อาณาจักรความรู้เรื่อง EI ที่ยังดูกระจัดกระจายก็ถูกรวบรวมและจัดเป็นหมวดหมู่ขึ้นโดยหนังสือเล่มนี้ ซึ่งเป็นที่รวมของบทความจากนักวิชาการคนสำคัญที่เสนอทฤษฎี งานวิจัย หรือประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ EI อย่างเรียกได้ว่าครอบคลุมและเป็นคู่มือที่ดีของการศึกษาเรื่อง EI มากที่สุดในช่วงที่หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์

¹ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แนวคิดเบื้องหลังของคู่มือ (Handbook) เล่มนี้เป็นสหวิทยาการ (interdisciplinary) และมีหลายรูปแบบ (multimodal) บรรณาธิการได้พยายามถักทอความหลากหลายนี้ให้เป็ดงฝืนผ้า ที่ยังคงเน้นส่วนสำคัญของวิธีวิทยาและการวิเคราะห์ที่หลากหลายนั้น ดังจะเห็นได้จากบทที่ว่าด้วยเรื่องชีวประสาท (neurobiology) ของความสามารถทางอารมณ์ พัฒนาการด้านความสามารถทางอารมณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางอารมณ์กับสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งที่บรรณาธิการสร้างคู่มือนี้ขึ้นมา ก็เพื่อรวบรวมบทที่เขียนโดยผู้นำในสาขานั้น ๆ ในเรื่อง EI และมโนทัศน์ (concept) ที่เกี่ยวข้องกับ EI เช่น Alexithymia ระดับของการตระหนักรู้อารมณ์ และความสามารถทางอารมณ์ นอกจากนี้บรรณาธิการยังได้เสนอการอภิปรายแนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างกัน และการทบทวนวิธีการที่เที่ยงตรง (valid) และเชื่อถือได้ (reliable) ในการประเมิน EI และมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากในปัจจุบันมีบุคคลหลายอาชีพและหลายสาขาวิชา เช่น นักวิจัย นักการศึกษา และแพทย์ที่ต้องการประเมิน EI ประการสุดท้าย บรรณาธิการต้องการศึกษาสำรวจวรรณกรรม (literature) ที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง EI และมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรผลลัพธ์ต่าง ๆ เช่น บุคลิกภาพ ความคิดสร้างสรรค์ สุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่บ้าน ที่โรงเรียน และที่ทำงาน รวมทั้งวรรณกรรมในเรื่องโปรแกรมและเทคนิคการพัฒนาเพื่อปรับปรุงหรือเพิ่มพูน EI และความสามารถที่เกี่ยวข้อง

หนังสือเล่มนี้เหมาะกับผู้สนใจเรื่อง EI ทั้งบุคคลที่เริ่มศึกษา ซึ่งจะได้เห็นภาพกว้างของ EI เหมาะกับผู้ศึกษา EI มาแล้ว ที่จะได้รู้จักแง่มุมอื่นที่ตนไม่เคยทราบมาก่อน เหมาะกับนักวิจัยที่จะเรียนรู้ทฤษฎี เครื่องมือวัด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเหมาะกับผู้ปฏิบัติ/นักพัฒนา ที่จะต้องใช้โปรแกรมเพื่อการพัฒนา

หนังสือเล่มนี้แบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นการให้ความหมาย ส่วนที่เป็นการพัฒนา EI ที่ปกติและไม่ปกติ ส่วนที่เป็นวิธีการประเมิน EI และส่วนที่เป็นการส่งเสริม EI ซึ่งแต่ละส่วนประกอบด้วยบทความ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 Conceptualization of Key Concepts

บทที่ 1 : Social Intelligence: The Development and Maintenance of Purposive Behavior

เขียนโดย Sabrina Zirke

ผู้เขียนเสนอแนวคิดที่เชื่อมโยงกับมโนทัศน์ดั้งเดิมของ Thorndike ในปี 1920 เรื่องสติปัญญาทางสังคม (Social Intelligence) สติปัญญาทางสังคมเป็นความสามารถที่เกี่ยวกับการที่บุคคลทำความเข้าใจกับโลกรอบตัวเขา เป็นความสามารถที่นำทางแก่พฤติกรรมการปรับตัวและพฤติกรรมที่มี

เป้าหมาย สติปัญญาทางสังคมเป็นมโนทัศน์ที่ได้รับความสนใจจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่องอารมณ์และสังคม

บทที่ 2 : Social Competence: The Social Construction of the Concept

เขียนโดย Keith Topping, William Bremner และ Elizabeth A. Holmes

บทนี้เป็นความพยายามให้ความหมายแก่สติปัญญาทางสังคม ทั้งการทบทวนความหมายในอดีต และความหมายในปัจจุบัน และผู้เขียนมีความเห็นว่า สติปัญญาทางอารมณ์มิได้มีเพียงองค์ประกอบเดียว และยังขึ้นกับบริบทด้วย

บทที่ 3 : An Overview of the Alexithymia Construct

เขียนโดย Graeme J. Taylor and R. Michael Bagby

“Alexithymia” เป็นลักษณะทางบุคลิกภาพ ผลวิจัยพบว่าผู้มีลักษณะนี้จะเป็นผู้ที่ขาดการตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง ไม่เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น สร้างสัมพันธภาพที่อบอุ่นใกล้ชิดกับผู้อื่นได้ยาก และไม่สามารถจะคิดและใช้ประโยชน์จากอารมณ์เพื่อจัดการกับสถานการณ์ที่เครียดได้ จึงเป็นลักษณะที่มีความเกี่ยวข้องกับ EI

บทที่ 4 : Emotional Competence: A Developmental Perspective

เขียนโดย Carolyn Saarni

ผู้เขียนอธิบายถึงความหมายของความสามารถทางอารมณ์ (emotional competence) และอภิปรายว่า ความสามารถทางอารมณ์นี้แตกต่างจาก EI อย่างไร

บทที่ 5 : Emotional Intelligence as Zeitgeist, as Personality, and as a Mental Ability

เขียนโดย John D. Mayer, Peter Salovey, and David R. Caruso

ผู้เขียนเสนอ 3 มุมมองที่จะเข้าใจการให้ความหมายแก่ EI คือ 1) ในเชิงความคิดหรือความรู้สึกในยุคสมัยนั้น หรือที่เรียกว่า “Zeitgeist” 2) การมอง EI ว่าเป็นลักษณะทางบุคลิกภาพที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในชีวิต และ 3) มอง EI ว่าเป็นชุดของความสามารถในการจัดการกับข้อมูลด้านอารมณ์

บทที่ 6 : Psychological Mindedness and Emotional Intelligence

เขียนโดย Mary McCallum and William E. Piper

ผู้เขียนสำรวจความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่าง Psychological Mindedness กับ EI

บทที่ 7 : Too Many Intelligences? Integrating Social, Emotional, and Practical Intelligence

เขียนโดย Jennifer Hedlund and Robert J. Sternberg

ผู้เขียนตั้งคำถามว่าสติปัญญาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสังคม อารมณ์ และด้านการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน จะมีความชัดเจน แตกต่าง หรือเหลื่อมซ้อนกันหรือไม่ ผู้เขียนศึกษาสำรวจประเด็นนี้ โดยการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 : Normal and Abnormal Development of Emotional Intelligence

บทที่ 8 : Levels of Emotional Awareness: Neurological, Psychological, and Social Perspectives

เขียนโดย Richard D. Lane

ผู้เขียนศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างการตระหนักรู้อารมณ์ กับ EI และอภิปรายการตระหนักรู้อารมณ์ในมิติของชีวประสาท และสังคม

บทที่ 9 : Poor Judgement in spite of High Intellect: Neurological Evidence for Emotional Intelligence

เขียนโดย Antoine Bechara, Daniel Tranel, and Antonio R. Damasio

เป็นบทความที่กล่าวถึงหลักฐานที่ว่าอารมณ์เป็นส่วนประกอบสำคัญของกระบวนการตัดสินใจ และการบาดเจ็บของสมองที่เกี่ยวข้องกับความบกพร่องของการตัดสินใจ

บทที่ 10 : Practical Intelligence and Its Development

เขียนโดย Robert J. Sternberg and Elena L. Grigorenko

ผู้เขียนกล่าวถึงสติปัญญาที่ใช้ในชีวิตประจำวันในการปรับตัว ในการจัดแต่ง และคัดเลือกสิ่งแวดล้อม ซึ่งแตกต่างจากสติปัญญาเชิงวิชาการ และยังได้กล่าวถึงพัฒนาการของสติปัญญาที่ใช้ในชีวิตประจำวันด้วย

บทที่ 11 : Development of Emotional Expression, Understanding, and Regulation in Infants and Young Children

เขียนโดย Elaine Scharfe

ในบทนี้ผู้เขียนได้สรุปวรรณกรรมที่ศึกษาพัฒนาการของการแสดงออกทางอารมณ์ การเข้าใจอารมณ์และการจัดการอารมณ์ของเด็กทารกและวัยเด็กเล็ก และยังได้สรุปว่าความสามารถทางอารมณ์ของเด็กมีความเกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมและการยอมรับของเพื่อน ๆ

บทที่ 12 : Emotional Intelligence from the Perspective of the Five - Factor Model of Personality

เขียนโดย Robert R. McCrae

ในบทนี้ผู้เขียนให้คำบรรยายถึงลักษณะบุคลิกของคนที่มี EI จากมุมมองของแนวคิดห้าองค์ประกอบ ซึ่งเป็นการจัดประเภทของลักษณะทางบุคลิกภาพอย่างกว้างขวางครอบคลุม

บทที่ 13 : Intelligence, Emotion, and Creativity: From Trichotomy to Trinity

เขียนโดย James R. Averill

ผู้เขียนได้กล่าวถึงว่า อารมณ์ไม่เพียงแต่สัมพันธ์กับสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของความคิดสร้างสรรค์ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เบื้องหลังของการจัดแบ่งสติปัญญา อารมณ์ และความคิดสร้างสรรค์ออกเป็น 3 ส่วน แท้ที่จริงมันมีความเป็นหนึ่งเดียวที่ว่า แต่ละตัวต่างก็มีลักษณะของมันและกัน

ส่วนที่ 3 : Assessment Methods and Issues

บทที่ 14 : Assessment of Alexithymia: Self-Report and Observer – Related Measures

เขียนโดย Graeme J. Taylor, R. Michael Bagby, and Olivier Luminet

ตั้งแต่มีการเสนอลักษณะ “Alexithymia” มาตั้งแต่ช่วง 1970 – 1980 ก็มีการสร้างเครื่องมือวัดลักษณะนี้ แต่การตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อถือได้ (reliability) ของเครื่องมือยังได้รับความสนใจน้อย ผู้เขียนบทนี้จึงนำเสนอการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่วัดโดยใช้การรายงานตนเอง และการประเมินจากผู้สังเกต

บทที่ 15 : Selecting a Measure of Emotional Intelligence: The Case for Ability Scales

เขียนโดย John D. Mayer, David R. Caruso, and Peter Salovey

ผู้เขียนให้ภาพเครื่องมือวัด EI ที่มีอยู่ก่อน แล้วจึงเน้นการวัด EI ที่เป็นแนวความสามารถที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะดี และตอนท้ายก็พูดถึง EI ตามนิยามของการเป็น “สติปัญญา”

บทที่ 16 : Clustering Competence in Emotional Intelligence: Insights from the Emotional Competence Inventory

เขียนโดย Richard E. Boyatzis, Daniel Goleman, and Kenneth S. Rhee

ในบทนี้ผู้เขียนได้กล่าวโดยย่อถึงแนวคิด EI แนวคิดหนึ่ง ที่มีพื้นฐานในเรื่องความสามารถ (competencies) ที่ช่วยให้คนเราใช้อารมณ์ของเราอย่างฉลาดในการจัดการกับตนเองและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนกล่าวถึงประวัติ พัฒนาการ และเครื่องมือวัดใหม่ที่มีพื้นฐานจากแนวคิดนี้

บทที่ 17 : Emotional and Social Intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory

เขียนโดย Reuven Bar-On

ผู้เขียนได้กล่าวว่าคุณคิดเกี่ยวกับ EI มีมาตั้งแต่สมัย E. L. Thorndike ปี 1920 แล้ว ต่อมาผู้พยายามนิยาม วัด และประยุกต์ใช้ในเรื่องที่เรารู้จักกันในนาม EI แต่ผู้เขียนนิยมที่จะใช้คำว่า “emotional and social intelligence” ในบทนี้ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงการพัฒนาเครื่องมือวัด EQ-i และการศึกษาในหลายประเทศ

ส่วนที่ 4 : Prevention Strategies and Interventions

บทที่ 18 : Criteria for Evaluating the Quality of School – Based Social and Emotional Learning Programs

เขียนโดย Patricia A. Graczyk, Roger P. Weissberg, John W. Payton, Muarice J. Elias, Mark T. Greenberg, and Joseph E. Zins

ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงสถานภาพปัจจุบันของวัยรุ่นในสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพและพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ซึ่งทำให้เห็นความจำเป็นที่โรงเรียนต้องพยายามดำเนินการอย่างเป็นระบบในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ ภายใต้โครงการทางการศึกษาอย่างมีมาตรฐาน

บทที่ 19 : The Effectiveness of School - Based Programs for the Promotion of Social Competence

เขียนโดย Keith Topping, Elizabeth A. Holmes, and William Bremner

ในบทนี้ผู้เขียนได้เริ่มต้นด้วยงานที่สำรวจความมีประสิทธิภาพของโครงการส่งเสริมความสามารถทางสังคมที่กระทำในสก็อตแลนด์ และได้กล่าวถึงวิธีการการส่งเสริมความสามารถทางสังคมหลายแบบ

บทที่ 20 : Social and Emotional Competence in the Workplace

เขียนโดย Cary Cherniss

ผู้เขียนกล่าวถึงเหตุผลว่าทำไมจึงมีความพยายามที่จะปรับปรุงความสามารถเกี่ยวกับ EI ในที่ทำงาน แล้วกล่าวถึงความพยายามที่ผ่านมาในอดีต และได้ยกตัวอย่างโปรแกรมที่มีประสิทธิผลรวมทั้งได้บอกถึงผลทางลบที่พบด้วย

บทที่ 21 : Emotional Intelligence, Adaptation to Stressful Encounters, and Health outcomes

เขียนโดย Gerald Matthews and Moshe Zeidner

แนวคิดเรื่อง EI ที่ได้รับความสนใจมักจะละเลยวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและความเครียด ผู้เขียนจึงพยายามใช้ประโยชน์ของ EI ในการศึกษาเรื่องความเครียดและการจัดการกับความเครียด

บทที่ 22 : Emotional Intelligence: Clinical and Therapeutic Implications

เขียนโดย James D. A. Parker

ผู้เขียนได้กล่าวถึงตัวแปรที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในทางคลินิกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ EI รวมทั้งงานวิจัยที่สำคัญ ๆ ด้วย ต่อมาก็ได้กล่าวถึงการบำบัดทางจิต (Psychotherapeutic interventions) แก่คนที่มี EI ต่ำ รวมทั้งงานศึกษาวิจัยที่มีประสิทธิผล

หนังสืออ้างอิง

Bar-On, R. & Parker, J. D. A. (Eds.) (2000). *The handbook of emotional intelligence*. San Francisco: Jossey-Bass.